

3 – Δεοντολογικά και διαπολιτισμικά ζητήματα που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ενασχόλησή μας με τους πρόσφυγες

Σκοπός: Ευαισθητοποίηση των εθελοντών σε ζητήματα που σχετίζονται με το ιστορικό των μεταναστών και με συναφή ευαίσθητα θέματα που μπορεί να προκύψουν.

Εισαγωγή

Είναι πολύ σημαντικό να αποφεύγετε να θίγετε ζητήματα που μπορεί να αναστατώσουν τα μέλη της ομάδας σας ή να τους προκαλέσουν αμηχανία. Αναφορές σε ευαίσθητα θέματα μπορεί να πυροδοτήσουν αντιπαραθέσεις μεταξύ των μελών της ομάδας και να προκαλέσουν την αποχή των προσφύγων από τις δραστηριότητες γλωσσικής υποστήριξης (βλ. επίσης Εργαλείο 4 *Κατάλληλη απόκριση στις πολιτισμικές διαφορές και επιτυχής επικοινωνία μεταξύ πολιτισμών*).

Κάποια θέματα που συζητούνται με άνεση στις Ευρωπαϊκές κοινωνίες ενδέχεται να θεωρούνται ταμπού σε ορισμένες μη Ευρωπαϊκές χώρες. Άλλα μπορεί να αποφεύγονται ή τουλάχιστον να μη συζητούνται δημόσια, όπως για παράδειγμα:

- Η οικογενειακή κατάσταση: Σε ορισμένες κουλτούρες, το να είναι κάποιος ορφανός ή να είναι μια γυναίκα ανύπαντρη μετά από κάποια ηλικία ή χήρα χωρίς οικογένεια, είναι καταστάσεις που θεωρούνται ασυνήθιστες και ντροπιαστικές. Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πολυγαμικές οικογένειες είναι κοινωνικά αποδεκτές, ωστόσο τα μέλη τους προτιμούν να μη μιλούν για την κατάσταση αυτή.
- Ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι ένα θέμα το οποίο συνήθως οι άνθρωποι δε θέλουν να συζητούν.
- Ασθένειες ή αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των νοητικών διαταραχών, αποτελούν συχνά ευαίσθητα θέματα.

Οι αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων και τις ενδοοικογενειακές σχέσεις είναι πιθανό να διαφέρουν στις Ευρωπαϊκές και στις μη Ευρωπαϊκές κοινωνίες. Για παράδειγμα, σε κοινωνίες όπου οι πολυμελείς οικογένειες είναι κανόνας και υπάρχει σε αυτές ένα πρόσωπο που αναγνωρίζεται ως κεφαλή της οικογένειας, το πρόσωπο αυτό μπορεί να είναι ο αρχηγός, δηλαδή να παίρνει αποφάσεις για τα μέλη της οικογένειας ή αυτά να πρέπει να τον συμβουλευονται πριν λάβουν οποιαδήποτε απόφαση. Επίσης, η κοινωνική θέση που έχουν τα αδέρφια μπορεί να καθορίζεται από την ηλικία και το φύλο τους, γεγονός που είναι πιθανό να αντανakλάται στη σειρά με την οποία παίρνουν το λόγο σε μια δημόσια συνάθροιση ή στη σειρά προτεραιότητας που ακολουθούν όταν πρόκειται να επωφεληθούν από κάποια εξωτερική βοήθεια (βλ. επίσης Εργαλείο 14 *Η πολυμορφία των ομάδων εργασίας*).

Συμβουλές:

Καλό θα είναι να μην κάνετε προσωπικές ερωτήσεις στους πρόσφυγες για την κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα τους ή για τις εμπειρίες που βίωσαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους προς την Ευρώπη (βλ. επίσης Εργαλείο 1 [Το γεωπολιτικό πλαίσιο της μετανάστευσης](#)). Τέτοια ερωτήματα μπορεί να είναι ιδιαίτερα επώδυνα για εκείνους τους πρόσφυγες που είτε έχουν χάσει δικούς τους ανθρώπους είτε έχουν αφήσει πίσω στον τόπο τους μια καλή ζωή. Σκοπός σας θα πρέπει να είναι η δημιουργία τέτοιων συνθηκών, στις οποίες οι πρόσφυγες θα μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα και να μοιράζονται όποια προσωπική πληροφορία θεωρούν οι ίδιοι κατάλληλη, αλλά θα πρέπει επίσης να περιμένετε ότι το κάθε μέλος της ομάδας ίσως έχει διαφορετικές αντιδράσεις. Αν κάποιος δε διστάζει να μιλήσει για την απώλεια ενός συγγενικού του προσώπου ή της ζωής που είχε στη χώρα του, αυτό δε σημαίνει ότι όλα τα μέλη της ομάδας είναι έτοιμα να κάνουν το ίδιο.

Μη ζητάτε από τους πρόσφυγες της ομάδας σας να μιλήσουν για τυχόν τραυματικές εμπειρίες που είχαν πριν ή μετά την αναχώρησή τους από τη χώρα τους (βλ. επίσης Εργαλείο 24 – [Εντοπισμός των αμεσότερων αναγκών των προσφύγων](#)). Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, μπορεί οι συνθήκες να τους ώθησαν κάποιες φορές να κάνουν πράγματα για τα οποία ενδέχεται να ντρέπονται ή να είχαν παραμείνει για κάποιο διάστημα υπό κράτηση ή ακόμη και να έγιναν μάρτυρες αντίστοιχων γεγονότων τα οποία να συνέβησαν σε άλλα μέλη της ομάδας. Αν διαισθάνεστε ότι ορισμένοι υποφέρουν ακόμα εξαιτίας αυτών των βιωμάτων, το καλύτερο είναι να τους ενθαρρύνετε να ζητήσουν τη βοήθεια ψυχολόγου. Στην προσπάθειά σας να τους πείσετε να ζητήσουν ανάλογη βοήθεια, μπορείτε να τους εξηγήσετε τους κανόνες εχεμύθειας που εφαρμόζονται σε τέτοιες περιπτώσεις.

Εάν ένας μετανάστης σάς μιλήσει για κάποια παράνομη δραστηριότητα που αντιλήφθηκε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, είναι καλύτερα να αποφύγετε να το κουβεντιάσετε. Ωστόσο, θα πρέπει να ενημερώσετε τις αρμόδιες αρχές για οποιαδήποτε παράνομη συμπεριφορά που τυχόν απειλεί την ασφάλεια ή τα δικαιώματα άλλων μελών της ομάδας – π.χ. άσκηση πίεσης από δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος, πράξεις εκδίκησης ή συγκρούσεις που οφείλονται σε προϋπάρχουσες διαφορές στη χώρα καταγωγής τους ή σε διενέξεις που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους.

Στην Ευρώπη, ανήλικος θεωρείται κάθε άτομο κάτω από 18 ετών αλλά, σε άλλες κοινωνίες, οι έφηβοι μπορεί να θεωρούνται ενήλικες και να αναμένεται από αυτούς ότι είναι σε θέση να φροντίζουν μόνοι τους τον εαυτό τους και να κάνουν οικογένεια ακόμα και από την ηλικία των 14 ετών. Κάποιοι νέοι ηλικίας 16-17 ετών μπορεί να λένε στις αρχές ότι βρίσκονται εκεί μόνοι, ενώ στην πραγματικότητα έχουν συγγενείς ή οικογένεια στην ίδια περιοχή, επειδή γνωρίζουν ότι τα ιδρύματα στην Ευρώπη παρέχουν πρόσθετη υποστήριξη στα ασυνόδευτα παιδιά.

Κατά τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων γλωσσικής υποστήριξης, αποφεύγετε να επικεντρώνετε την προσοχή σας στο επίπεδο αλφαριθμητισμού των συμμετεχόντων ή στην επάρκειά τους στη γλώσσα της χώρας υποδοχής ή σε άλλες γλώσσες (βλ. επίσης Εργαλείο 34 [Χειρισμός των πρώτων συναντήσεων με τους πρόσφυγες: μερικές οδηγίες](#)).

Όταν οι πρόσφυγες μιλούν πρόθυμα για τη χώρα καταγωγής τους ή για τη διαδρομή που ακολούθησαν στο ταξίδι τους προς την Ευρώπη, προσπαθείτε να αποφεύγετε τις όποιες παρανοήσεις ως προς την ορθογραφία ή την προφορά των διαφόρων τοπωνυμίων. Ονόματα χωρών, πόλεων, ποταμών, θαλασσών κ.λπ. μπορεί να διαφέρουν στη γλώσσα των προσφύγων και να μην είναι εξοικειωμένοι με τα αντίστοιχα ονόματα που χρησιμοποιούνται στη δική σας γλώσσα. Επίσης, είναι πιθανό να μη γνωρίζουν πως λέγονται κάποιες Ευρωπαϊκές πόλεις. Να θυμάστε ότι, εάν οι γεωγραφικές γνώσεις τους είναι περιορισμένες, το πιθανότερο είναι να πουν: «Ταξίδεψα βόρεια για πέντε ημέρες, έφτασα σε μια μεγάλη πόλη και πέρασα

τη θάλασσα» αντί του: «Ταξίδεψα 200 χλμ βόρεια, πέρασα τα σύνορα της Χ χώρας, έφτασα στην Ψ πόλη και διέσχισα το Ω Πέλαγος». Εάν χρειάζεστε περισσότερες πληροφορίες για να συνθέσετε το χρονικό του ταξιδιού τους, προσπαθήστε να τις αντλήσετε διακριτικά, χωρίς να τους φέρετε σε δύσκολη θέση.

Από τα λεγόμενα ορισμένων προσφύγων στο πλαίσιο της γλωσσικής υποστήριξης, ενδέχεται να συμπεράνετε ότι δεν τους έχει αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Ωστόσο, αυτό το ζήτημα αφορά τις αρμόδιες αρχές και εσείς δεν πρέπει να εκφέρετε σχετική γνώμη σε τρίτα άτομα ή μέλη της ομάδας σας, ακόμα και αν σας το ζητήσουν.

Να σέβεστε πάντα την ιδιωτική ζωή των ανθρώπων της ομάδας σας, αλλά να μη δέχεστε ποτέ πρακτικές που αντιτίθενται στα ανθρώπινα δικαιώματα, στο κράτος δικαίου και στην ισότητα μεταξύ των ανθρώπων.